

ŽIVOTNÍ PODMÍNKY V ČR 2020

Finanční a sociální situace domácností Zadlužení domácností

Lidé a společnost

Praha, červenec 2021

Zpracoval: Odbor šetření v domácnostech

Ředitel odboru: Ing. Jiří Vopravil, Ph.D.

Kontaktní osoba: Ing. Jiří Pekárek,
e-mail: jiri.pekarek@czso.cz

© Český statistický úřad, Praha, 2021

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na internetových stránkách ČSÚ:

www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad

Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111

www.czso.cz

Oddělení informačních služeb

tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ

tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání

tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna

tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha

Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223

e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj

Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175

e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice

Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440

e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň

Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145

e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary

Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525

e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem

Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec

Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové

Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice

V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava

Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno

Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc

Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín

tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava

Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

Poděkování	5
Úvodem.....	6
Zjišťování životních podmínek (EU-SILC)	7
Životní podmínky českých domácností.....	11
Příjmová situace.....	11
Ukazatel příjmové nerovnosti.....	13
Výdaje za bydlení.....	13
Jak domácnosti vycházely s příjmy	17
Zdroje příjmů domácností	19
Různé příznaky chudoby	20
Příjmová chudoba	20
Materiální deprivace	24
Pracovní intenzita.....	27
Souhrnný indikátor sociálního vyloučení	28
Zadlužení domácností – úvěry, půjčky	29
Typy zadlužených domácností.....	29
Účel půjčky	30
Zdroj půjčky	31
Závěrem.....	32

Poděkování

Výběrové šetření Životní podmínky je založeno na osobním setkání mezi respondentem a tazatelem. Rok 2020 byl vzhledem k nepříznivé epidemiologické situaci a opatřením znemožňujícím obvyklý kontakt mezi lidmi v tomto směru velmi náročný. Jen díky ochotě, vůli a osobnímu nasazení z obou stran získal Český statistický úřad dostatek informací o životní úrovni českých domácností.

Účast na šetření je dobrovolná, proto je třeba ocenit zájem každého vybraného respondenta s námi spolupracovat. Nelze pominout ani záslužnou činnost samotných tazatelů, pro něž znamenal rok 2020 ještě větší zátěž než obvykle.

Touto cestou proto vyjadřujeme obrovské poděkování všem účastníkům šetření za rok 2020. Vstřícnosti všech, kdo se na zjišťování podmínek přímo v domácnostech podíleli, si velice vážíme.

Český statistický úřad důsledně dbá na dodržování zákonem stanovené ochrany osobních údajů. Respektuje a jedná plně v souladu s evropským rámcem ochrany osobních údajů (GDPR). Všechny poskytnuté informace jsou striktně důvěrné a jejich zpracování probíhá anonymně. Výsledné údaje jsou publikovány výhradně v agregované podobě, tudíž z nich nelze identifikovat žádnou jednotlivou informaci o konkrétní osobě či domácnosti.

Úvodem

Tato brožura mapuje výsledky šetření Českého statistického úřadu nazvaného Životní podmínky 2020. Je doplňkem oficiální publikace *Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2020*, která obsahuje podrobnou metodiku šetření a výsledky v podobě přehledných tabulek za domácnosti a za osoby.

Životní podmínky domácností a jejich členů odrážejí celkovou sociálně ekonomickou situaci země. Vedle dalších makroekonomických ukazatelů, především hrubého domácího produktu, tvoří zázemí pro hodnocení hospodářského vývoje České republiky. Na národní úrovni výsledky slouží jako podklad při nastavování sociální politiky státu a analýzu vlivu této politiky na životní podmínky českých domácností, hlavně v souvislosti s úrovní ohrožení příjmovou chudobou. Díky jednotné metodice zjišťování je možné porovnávat výsledky za Českou republiku s výsledky ostatních evropských států, případně s průměrem za Evropskou unii.

V první části brožury se dočtete o základních výsledcích šetření, které proběhlo v loňském roce. Výsledky se týkají především příjmové situace domácností a jejich ohrožení příjmovou chudobou. Popisují například strukturu peněžních příjmů podle typu domácností či to, jak domácnosti vycházejí se svými příjmy. Předmětem sledování jsou příznaky chudoby - ohrožení příjmovou chudobou, materiální deprivace a nízká pracovní intenzita. U každého ukazatele je možné sledovat vývoj v čase nebo rozdíly mezi různými typy domácností. Kombinace těchto tří jevů tvoří souhrnný indikátor sociálního vyloučení.

Druhá část je věnována tematickému modulu pro rok 2020, který zahrnoval okruh otázek na zadlužení domácnosti. Zjišťované informace se týkaly dluhů v podobě úvěrů a půjček na hlavní bydlení i na krytí dalších potřeb domácnosti.

Zjišťování životních podmínek (EU-SILC)

Výběrové šetření *Životní podmínky* každoročně přináší údaje o ekonomické a sociální situaci českých domácností. Zjišťuje výši a skladbu jejich příjmů a informuje o podílu populace žijící v určitém materiálním nedostatku, resp. podílu osob ohrožených příjmovou chudobou a sociálním vyloučením.

Národní verze šetření zvaného EU-SILC (European Union – Statistics on Income and Living Conditions) probíhá ve všech 27 členských zemích Evropské unie a dále ve Velké Británii, na Islandu, v Norsku, Švýcarsku, Makedonii, Srbsku a Turecku.

Smyslem šetření je získávat reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení jednotlivých typů domácností, o způsobu, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, o vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání a o pracovních, hmotných a zdravotních podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech.

Sesbíraná data slouží k výpočtu ukazatelů peněžní a materiální chudoby, intenzity ekonomické aktivity a úrovně sociálního vyloučení. Neméně důležitým cílem je získávání dat, která poskytují jednak užitečné informace pro směřování sociální politiky státu v oblasti sociální péče, důchodového, dávkového a daňového systému apod., a také pro hodnocení dopadů přijatých opatření.

Chudoba a sociální vyloučení jsou vnímány jako stav, kdy se jedinec nebo skupina lidí plně nepodílí na ekonomickém a sociálním životě společnosti, nebo kdy jim jejich příjem neumožňuje dosáhnout životního standardu, který je považován ve společnosti za přijatelný.

Náhodný výběr respondentů probíhá v českých podmínkách ve dvou stupních. Na prvním stupni se z tzv. Registru sčítacích obvodů a budov náhodně vybírají sčítací obvody, což jsou nejmenší existující územní jednotky ČR (identifikace podle sčítacích obvodů se využívá například při volbách).

Z každého takto vybraného sčítacího obvodu je pak ve druhém stupni náhodně vybráno 10 bytů jednoznačně identifikovaných přesnou adresou, tj.

názvem ulice a číslem popisným. V případě domů s více byty pak ještě navíc číslem bytu, popřípadě pořadím bytu v domě. Do výběru jsou zahrnuty všechny kraje tak, aby šetření pokrylo celé území ČR, přičemž rozsah výběru za kraj se odvíjí od počtu obyvatel daného kraje.

Obvyklé bydliště je místo, které je pro danou osobu hlavním bydlištěm, v němž se osoba zdržuje bez ohledu na druh pobytu (trvalý, dlouhodobý, přechodný nebo nehlášený). Obecné pravidlo pro určení místa obvyklého pobytu osoby říká, že je to místo, kde osoba tráví většinu svého každodenního odpočinku.

Šetření provádějí speciálně proškolení tazatelé, kteří navštěvují vybrané byty a zjišťují údaje za všechny osoby, které v době šetření na dané adrese obvykle bydlí, bez ohledu na jejich trvalé bydliště. Tyto osoby tvoří tzv. hospodařící domácnosti, kterých může být v jedné bytové jednotce i více.

Hospodařící domácnost je založena na prohlášení osob, které spolu žijí, že společně také hospodaří, tj. společně hradí základní nezbytné výdaje domácnosti jako je strava, náklady na bydlení a ostatní provozní výdaje domácnosti.

Kromě informací za byt a za hospodařící domácnosti se zjišťují také údaje za jednotlivé členy domácnosti, kteří ke konci minulého kalendářního roku dosáhli věku 16 a více let, to znamená, že v roce 2020 byly dotazovány osoby, které se narodily v roce 2003 a dříve.

Šetření je koncipováno jako čtyřletý rotační panel, což znamená, že se domácnosti účastní šetření celkem čtyři roky po sobě. Každý rok dochází k obměně zhruba čtvrtiny souboru tak, že domácnosti, u nichž skončil čtyřletý cyklus sledování, jsou nahrazeny domácnostmi z nově vybraných bytů. Dlouhodobější sledování vybraných domácností umožňuje sledovat změny a vývoj jejich životní situace. Aby nedocházelo v průběhu čtyřletého cyklu ke zmenšování velikosti výběrového souboru, jsou odstěhované domácnosti dohledávány na jejich nových adresách. V případě odstěhování pouze některé panelové osoby dohledání neprobíhá.

Zjišťování údajů v terénu probíhá každý rok od února do května. Kvůli šíření nemoci COVID-19 byl v roce 2020 konečný termín šetření posunut na konec července. Aby se předešlo případným nedorozuměním, jsou o jeho průběhu předem informovány příslušné obecní úřady a policejní ředitelství. Podrobné informace o průběhu šetření lze získat od pracovníků oddělení terénních zjišťování ČSÚ na jednotlivých krajských správách ČSÚ, nebo od pracovníků oddělení sociálních šetření na ústředí v Praze.

Účast domácností ve výběrových šetřeních je dobrovolná, neexistuje zpravodajská povinnost vyplývající ze zákona jako např. u sčítání lidu. Respondenti tedy mají možnost účast v šetření odmítnout. Jako hlavní důvody odmítnutí šetření domácnosti uvádějí výhrady k zasahování do soukromí, obavy z případného zneužití sdělených informací, obavy vpustit cizí osobu do bytu či nedostatek času. Některé domácnosti také ze zásady odmítají sdělit o sobě jakékoliv informace.

Mezi příčiny neuskutečnění šetření rovněž patří opakované nezastižení členů domácnosti nebo neschopnost jejích členů se šetření zúčastnit (např. zdravotní důvody, vysoký věk, jazyková bariéra). V roce 2020 hrála větší úlohu obava ze zdravotních rizik spojených s pandemií. Nejvyšší podíl nevyšetřených domácností bývá v první vlně šetření. Celková vyšetřenost se pohybuje okolo 80 %.

Tab. 1 Vyšetřenost domácností v šetření Životní podmínky za roky 2017 až 2020

Rok	Úspěšnost návštěv (v %)				Počet navštívených domácností	Počet vyšetřených domácností	Celková úspěšnost (v %)
	1. vlna	2. vlna	3. vlna	4. vlna			
2017	57,7	93,1	94,2	95,4	10 904	8 701	79,8
2018	54,8	92,0	93,5	98,1	10 943	8 634	78,9
2019	56,2	94,5	94,6	97,4	10 895	8 707	79,9
2020	55,7	94,5	95,9	97,6	10 769	8 618	80,0

Práce s daty neumožňuje následnou identifikaci konkrétních osob nebo domácností. Ve všech fázích zpracování je zaručena anonymita zjištěných údajů a získaná data jsou důsledně chráněna. Český statistický úřad plně respektuje evropský právní rámec ochrany osobních údajů (GDPR) a jedná v souladu s ním. Všichni pracovníci ČSÚ zúčastnění na zjišťování a procesu zpracování dat jsou podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, vázáni mlčenlivostí o veškerých šetřených skutečnostech.

Po zpracování dat jsou následně zveřejňovány výsledky výhradně jako agregované údaje, tříděné podle různých charakteristik (např. složení domácnosti, roční příjmy na osobu, vybavenost domácnosti, počet pracujících, počet dětí, ekonomická aktivita osoby, velikost obce a další). V těchto výstupních statistikách je nutné nějakým způsobem eliminovat zkreslení struktury domácností, jež vzniká v důsledku odlišných charakteristik domácností, které nebyly vyšetřeny, oproti těm, které vyšetřeny byly. K tomuto účelu jsou využívány váhy, díky nimž jsou údaje ze šetření *Životní podmínky* přepočítávány na celou populaci osob v ČR žijících v soukromých domácnostech. Tyto přepočty napravují především demografickou a sociální strukturu výběrového souboru. Při interpretaci výsledků je proto třeba mít vždy na paměti, že všechny publikované údaje jsou odhady vypočtené na základě dat získaných z výběrového šetření, a tudíž jsou zatíženy určitou statistickou chybou.

Zpracované podrobné údaje ze šetření *Životní podmínky* jsou obsaženy v publikacích ČSÚ vydávaných podle Katalogu produktů v tematické skupině LIDÉ A SPOLEČNOST v podskupině Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností. Publikace nazvaná *Příjmy a životní podmínky domácností*, která vychází každoročně, obsahuje metodické vysvětlivky a tabulky k domácnostem i osobám, členěné podle sociálních skupin, výše příjmů, počtu dětí a pracujících členů, pracovní aktivity, území a dalších ukazatelů. Jednotlivé části publikace jsou dostupné také v elektronické podobě na webových stránkách ČSÚ. Publikace s údaji ze šetření uskutečněného v roce 2020 vyšla 11. března 2021.

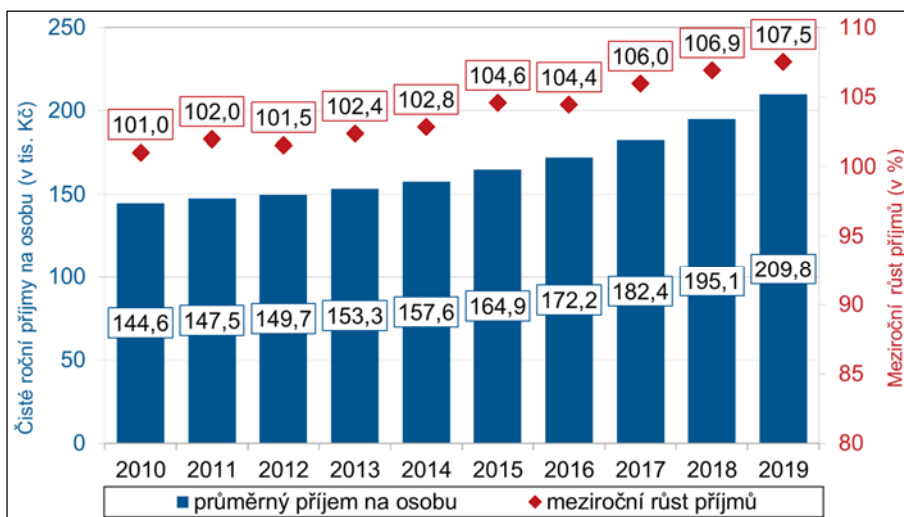
Životní podmínky českých domácností

Šetření *Životní podmínky 2020* proběhlo od února do července 2020 a mapovalo aktuální životní úroveň českých domácností v době dotazování a dále jejich příjmovou situaci za celý rok předcházející, tedy za rok 2019.

Příjmová situace

Průměrné roční čisté příjmy domácností meziročně vzrostly v roce 2019 na 209,8 tis. Kč, což je nominálně o 7,5 % více než v roce 2018, kdy činily 195,1 tis. Kč na osobu. Měsíční průměr vycházel v roce 2019 na 17 479 Kč. Příjmy rostly jak nominálně, tak reálně, a to o 4,7 %. Znamená to, že si za své příjmy mohly domácnosti koupit více zboží.

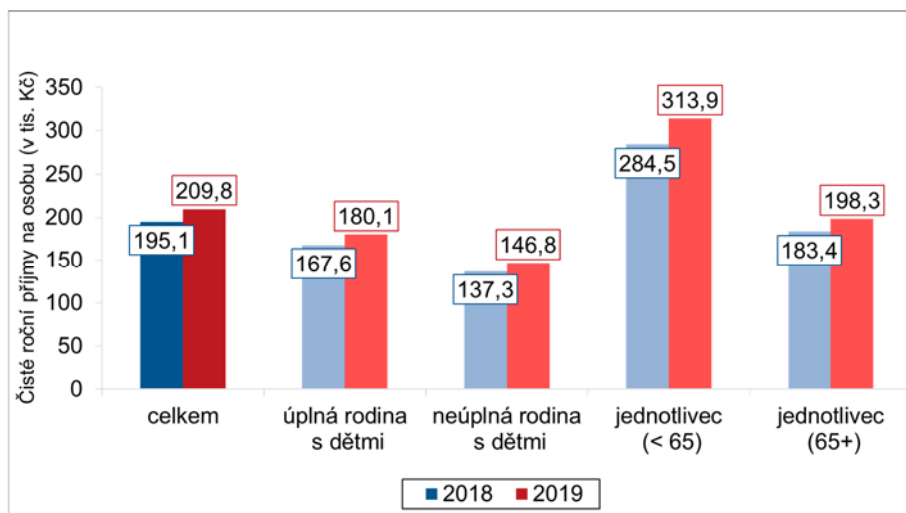
Graf 1 Vývoj průměrných čistých peněžních příjmů domácností na osobu, ČR, 2010 – 2019

Průměr příjmů zkreslují extrémní hodnoty, proto přesnější informaci o příjmové situaci domácností udává medián příjmů domácností, tedy částka, na kterou nedosahuje právě polovina populace. Mediánový příjem domácnosti na osobu činil pro rok 2019 částku 192,8 tis. Kč.

Nejvyšší průměrné roční čisté peněžní příjmy zaznamenaly domácnosti, kde osoba v čele je zaměstnanec s vyšším vzděláním. Jde o částku 238,1 tis. Kč, což měsíčně představuje 19,8 tis. Kč na osobu. Těsně je co do čistých příjmů následují domácnosti osob samostatně výdělečně činných (237,1 tis. Kč). Naproti tomu průměrný čistý peněžní příjem domácností s nezaměstnanou osobou v čele činí necelou polovinu celorepublikového průměru, konkrétně na osobu vychází 7 779 Kč za měsíc. Z hlediska složení domácnosti se průměrně zvýšily příjmy všem sledovaným skupinám domácností. Nejvyšších příjmů dosahují domácnosti jednotlivců, přičemž osoby mladší 65 let mají čistý průměrný příjem o více než sto tisíc Kč vyšší než domácnosti jednotlivců starších 65 let. Nejnižší průměrné příjmy měly domácnosti s dětmi, v nichž scházel jeden z rodičů. U samoživitelek či samoživitelů s dětmi dosahují průměrné měsíční příjmy 12,2 tis. Kč na osobu.

Graf 2 Čistý průměrný peněžní příjem domácností na osobu podle typu domácnosti, ČR, 2018 - 2019

Ukazatel příjmové nerovnosti

Podle koeficientu příjmové nerovnosti S80/S20 měla v roce 2020 v České republice pětina osob s nejvyššími příjmy 3,3krát vyšší příjmy než pětina osob s příjmy nejnižšími. Lze tedy hovořit o malé diferenciaci v disponibilních příjmech domácností, vzhledem k tomu, že příjem osoby je odvozen od tohoto příjmu. V rámci Evropské unie se Česká republika dlouhodobě řadí k zemím s nejnižší příjmovou nerovností.

Koeficient příjmové nerovnosti (Quintile share ratio) S80/S20 je definován jako podíl objemu příjmů připadajících na 20 % osob s nejvyššími příjmy (5. kvintil) k objemu příjmů připadajících na 20 % osob s nejnižšími příjmy (1. kvintil). Vyšší hodnota koeficientu znamená vyšší diferenciaci příjmů. Hodnota koeficientu 1 znamená absolutní rovnost příjmů všech členů společnosti.

Od roku 2013 není v České republice žádný patrný vývojový trend, hodnoty koeficientu S80/S20 zůstávají ve sledovaném období víceméně konstantní (3,3 - 3,5).

Výdaje za bydlení

Pravidelné měsíční výdaje za bydlení obvykle bývají nejvýznamnější položkou v rodinném rozpočtu. V těchto výdajích je zahrnuto nájemné (v pronajatých bytech) resp. úhrada za užívání bytu (v bytech v osobním vlastnictví a družstevních bytech), platby za dodávky energií (elektřina, plyn, teplo a teplá voda), vodné a stočné, odvoz odpadků, paliva a ostatní služby spojené s bydlením, naopak nejsou do nich zahrnuty náklady na pořízení bydlení, případné splátky hypotéky či úvěru na dům/byt ani náklady na údržbu či rekonstrukce. Celkové výdaje za bydlení zjištěné během šetření v roce 2020 činily v průměru 5 979 Kč měsíčně na domácnost, tedy o 180 Kč více než rok předtím.

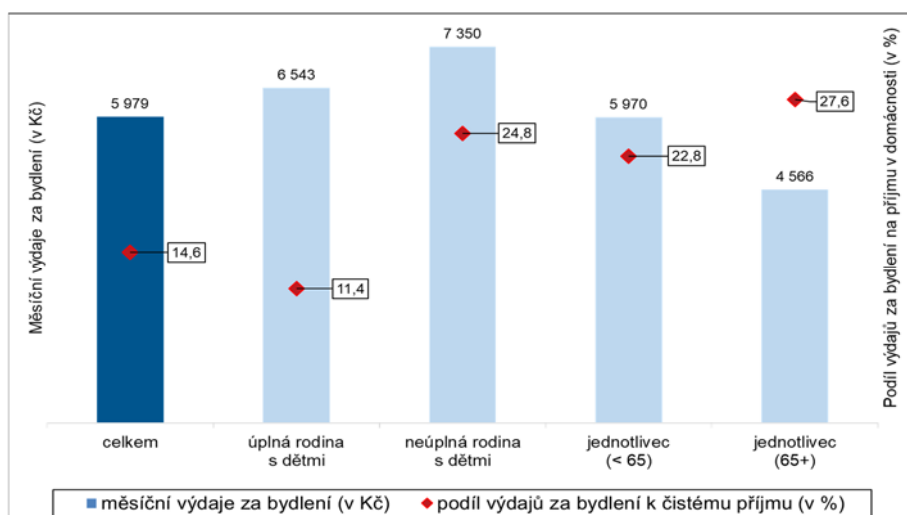
Výše výdajů za bydlení se liší podle toho, zda domácnost žije ve vlastním (rodinném) domě, nebo v bytě v bytovém domě. Bydlení v rodinném domě vyšlo z hlediska průměrných vynaložených nákladů (4 948 Kč měsíčně) o třetinu levněji než v bytovém domě, jelikož domácnosti žijící v bytech utratily v průměru 6 762 Kč měsíčně (u bytů ve vlastnictví činily náklady průměrně

5 494 Kč, u bytů v nájmu 9 473 Kč). V rodinných domech přitom žije něco přes 40 % z celkového počtu necelých 4,5 milionů domácností. V bytech v osobním vlastnictví žije zhruba 30 % domácností a bydlení v nájmu se týká pětiny domácností.

Podíl z čistých příjmů, které domácnosti vynakládaly na bydlení, se během posledních 5 let postupně snižoval, neboť příjmy domácností rostly v průměru rychleji než jejich výdaje za bydlení. V roce 2020 tento podíl činil průměrně 14,6 %. Mezi jednotlivými typy domácností nelze přehlédnout rozdíly, které se odvíjejí zejména od počtu členů domácnosti a toho, zda žijí ve vlastním nebo pronajatém bytě.

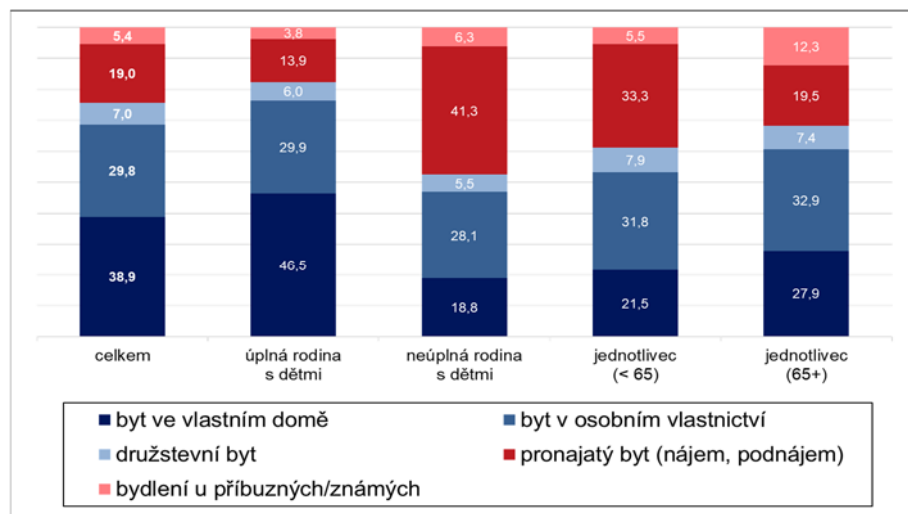
U domácností tvořených jedním rodičem s dětmi dosahují průměrné měsíční náklady na bydlení více než 7 tis. Kč, což vzhledem k nižším příjmům znamená podíl 24,8 % z jejich příjmů. Jednotlivci žijící v malometrážních bytech sice platí za bydlení obecně méně než je průměr, avšak poměr těchto výdajů vůči jejich čistým příjmům se například u osob starších 65 let blíží k hranici 30 %.

Graf 3 Průměrné měsíční výdaje za bydlení domácnosti podle typu domácnosti, ČR, 2020

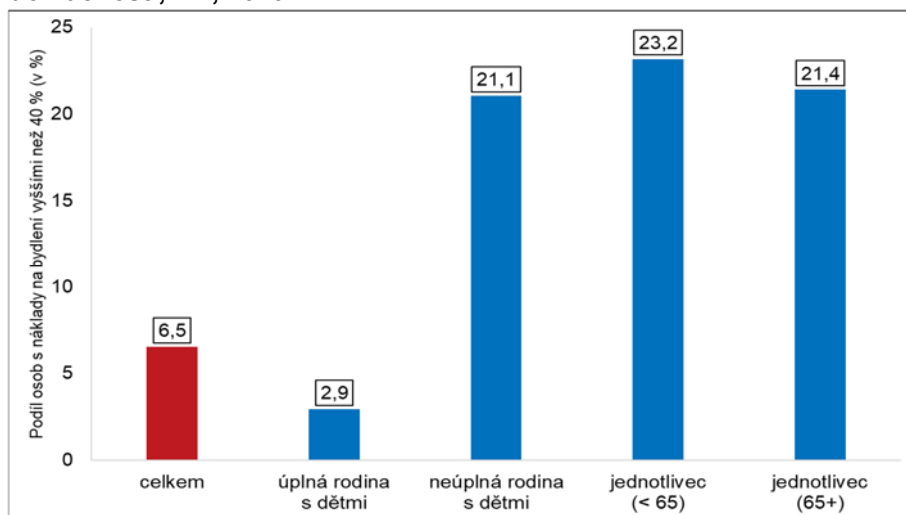

Úplné rodiny s dětmi častěji žijí ve vlastním domě, u neúplných rodin a jednotlivců naopak převládá bydlení v nájmu, jelikož si pořízení vlastního bydlení nemohou dovolit.

Graf 4 Právní formy bydlení podle typu domácnosti, ČR, 2020

O životních podmínkách domácností vypovídá ukazatel zátěže nákladů na bydlení na disponibilním příjmu domácnosti. Vysokou zátěž náklady na bydlení má domácnost, pokud vydá za bydlení více než 40 % svých příjmů. V takových domácnostech v roce 2020 žilo 6,5 % osob (683 tisíc), přitom více než polovina z nich (434 tisíc) bydlí v pronajatém bytě.

Graf 5 Náklady na bydlení vyšší než 40 % příjmů podle typu domácnosti, ČR, 2020

Domácností s vysokým podílem nákladů na bydlení bylo v roce 2019, za něž jsou poslední údaje Eurostatu, v České republice méně, než je průměr v Evropské unii. Například v Německu, kde je vysoký podíl nájemního bydlení, byl podíl takovýchto domácností proti České republice zhruba dvojnásobný. Naopak na Slovensku byl tento podíl v roce 2019 na úrovni 5,7 %. V dalších sousedních zemích (Rakousko, Polsko) byl s Českou republikou zhruba srovnatelný.

Tab. 2 Srovnání zemí podle vysoké zátěže domácností náklady na bydlení

Mezinárodní srovnání 2019	
EU	10,1 %
ČR	6,9 %
Německo	13,9 %
Francie	5,5 %
Itálie	8,7 %
Rakousko	7,0 %
Polsko	6,0 %
Slovensko	5,7 %
Řecko	36,2 %

S pozitivním trendem vývoje poměru výdajů za bydlení k příjmům souvisí i zlepšení vnímání těchto výdajů jakožto zátěže rodinného rozpočtu. Zatímco v roce 2019 vnímalo náklady na bydlení jako velkou zátěž 16,6 % domácností, v roce 2019 to bylo 15,7 % domácností. Podíl domácností, které nepovažovaly náklady na bydlení za zátěž, vzrostl na 13,5 %. Naopak více než pětina jednotlivců starších 65 let a téměř dvě pětiny samoživitelů s dětmi považovaly své náklady na bydlení za zátěž.

Jak domácnosti vycházejí s příjmy

Příjmovou situaci domácností charakterizuje rovněž subjektivní informace o tom, jak vycházejí se svými příjmy. Růst příjmů domácností se odráží ve zvyšujícím se podílu domácností, které deklarovaly, že se svými příjmy vycházejí snadno až velmi snadno a zároveň klesajícím podílu těch, které uvedly, že vycházejí s obtížemi až velkými obtížemi.

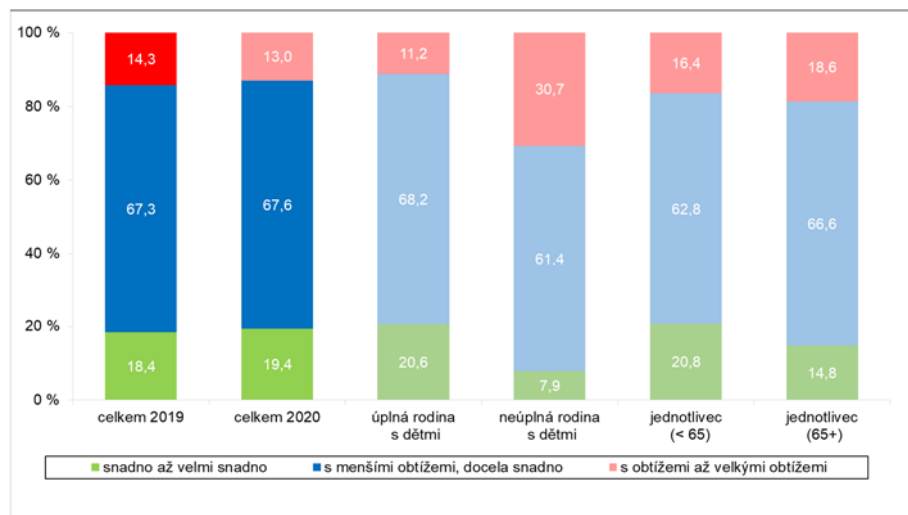
V roce 2020 uvedlo 19,4 % domácností, že vycházejí se svými příjmy snadno až velmi snadno, rok předtím to bylo o procentní bod domácností méně.

Naopak 13 % domácností v roce 2020 uvedlo, že vycházejí s obtížemi až velkými obtížemi, což meziročně představuje pokles o 1,3 a ve srovnání například s rokem 2013 dokonce o 19,2 procentního bodu.

Nejvyšší podíl domácností z těch, které se svými příjmy vycházely s velkými obtížemi nebo s obtížemi, byl u domácností, kde v čele stál nezaměstnaný (56 %). Domácnosti v čele se samostatně výdělečně činnou osobou vycházely v roce 2020 s příjmy s obtížemi či velkými obtížemi pouze v 7,1 % případů, což je o 1,4 procentního bodu méně než v roce 2019. Z hlediska typu domácnosti vycházejí s příjmy nejhůře domácnosti tvořené samotným rodičem s jedním či více dětmi a osamělé ženy důchodkyně.

Posun ke snadnějšímu vycházení s příjmy nastal v podstatě rovnoměrně u všech skupin domácností podle postavení osoby v čele, s výjimkou nezaměstnaných, z nichž v roce 2020 snadno vycházelo s příjmy jen 6,7 %.

Graf 6 Jak domácnosti vycházely se svými příjmy podle typu domácnosti, ČR, 2020

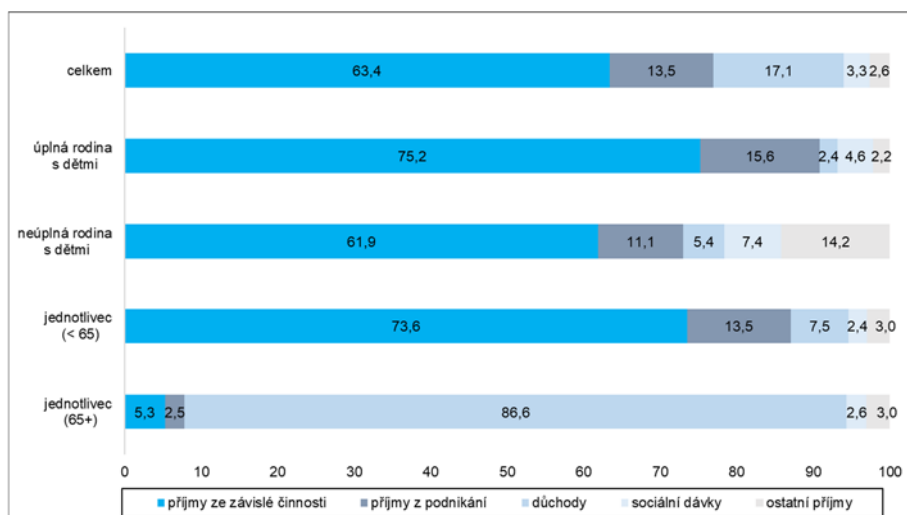

Zdroje příjmů domácností

Příjmy domácnosti lze rozdělit do pěti základních skupin: příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání, příjmy získané od státu v podobě důchodu, jiné sociální příjmy od státu a ostatní příjmy. Průměrné roční hrubé příjmy všech domácností v České republice tvořily v roce 2019 z 63,4 % příjmy ze závislé činnosti, z 13,5 % příjmy z podnikání, z 17,1 % důchody, z 3,3 % jiné sociální příjmy a z 2,6 % ostatní příjmy.

V domácnostech, kde žijí osoby v produktivním věku, je největší část hrubých příjmů tvořena příjmy ze závislé činnosti. V úplných rodinách s dětmi je to 75,2 % průměrných hrubých příjmů (166 tis. Kč). V neúplných rodinách s dětmi 61,9 % (104 tis. Kč) a u domácností jednotlivců mladších 65 let 73,6 % (291 tis. Kč). Pouze u domácností jednotlivců starších 65 let jsou největší položkou důchody (tvoří 86,6 % hrubého příjmu, tj. 174 tis. Kč).

Graf 7 Podíly jednotlivých druhů příjmů podle typu domácnosti, ČR, 2019

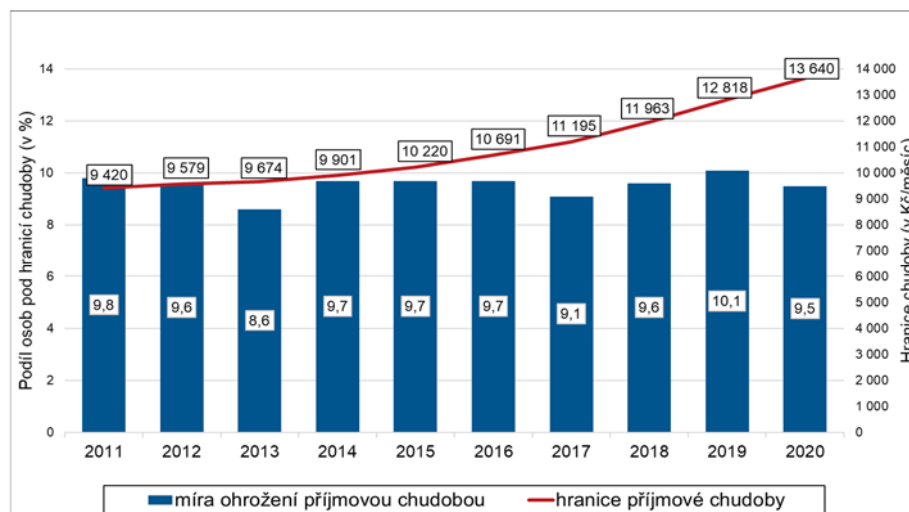
Různé příznaky chudoby

Příjmová chudoba

Míra ohrožení příjmovou chudobou je sociální indikátor, který se každoročně počítá podle mezinárodně platné metodiky stanovené Eurostatem. Udává podíl osob v domácnostech, které nedosahují svými příjmy na stanovenou hranici příjmů. V České republice se dlouhodobě pohybuje u hranice 10 procent, v roce 2020 ukazatel míry ohrožení příjmovou chudobou dosáhl hodnotu 9,5 %. Nevypovídá přitom o počtu chudých ve smyslu hmotné nouze, ale spíše o rozložení příjmových skupin v rámci dané země. Hranice ohrožení příjmovou chudobou je definována jako 60 % mediánu čistého národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu. V roce 2020 (na základě příjmů za rok 2019) činila hranice 13 640 Kč/měsíc (163 680 Kč/rok). Tato částka také představuje hranici pro domácnost jednotlivce. Oproti předchozímu roku se hranice ohrožení příjmovou chudobou díky rostoucím příjmům zvýšila o 822 Kč za měsíc. Při hodnocení rizika příjmové chudoby celé domácnosti je nutno zohlednit velikost a strukturu dané domácnosti. Aby nespadla pod hranici ohrožení příjmovou chudobou, musela mít domácnost dvou dospělých čistý měsíční příjem vyšší než 20 460 Kč, rodič s dítětem do 13 let musel pobírat více než 17 732 Kč na měsíc a partnerský pár se dvěma dětmi do 13 let 28 644 Kč.

Graf 8 Vývoj hranice příjmové chudoby a míry ohrožení příjmovou chudobou v období 2011–2020, ČR

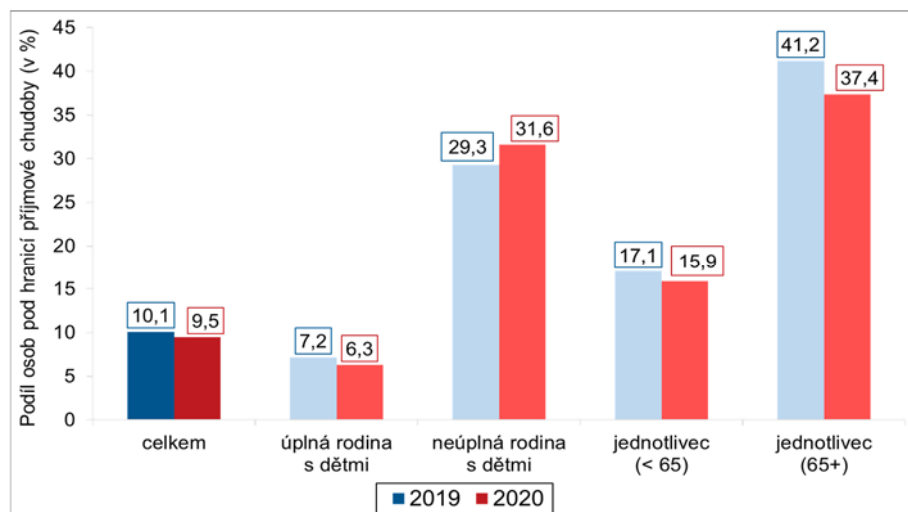
Tab. 3 Měsíční hranice ohrožení příjmovou chudobou podle typu domácnosti, ČR, 2020

Typ domácnosti dle složení	Hranice
Jednotlivec	13 640 Kč
Dvě dospělé osoby	20 460 Kč
Rodič s dítětem do 13 let	17 732 Kč
Rodič se dvěma dětmi staršími 13 let	27 280 Kč
Rodiče s dítětem do 13 let	24 552 Kč
Rodiče se dvěma dětmi do 13 let	28 644 Kč
Rodiče se třemi dětmi – jedním do 13 let, dvěma staršími 13 let	38 192 Kč

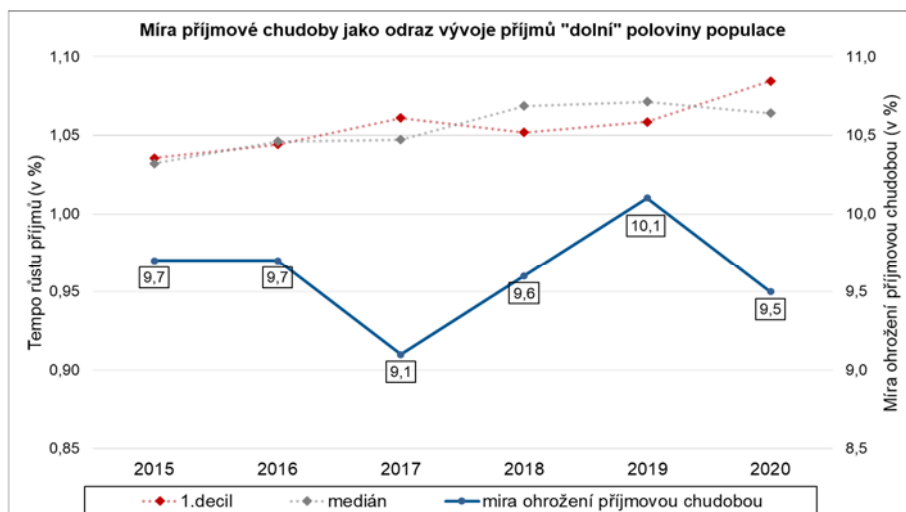
Skupinami nejvíce ohroženými příjmovou chudobou jsou dlouhodobě nezaměstnaní, domácnosti tvořené samotným rodičem s jedním či více dětmi a jednotlivci ve věku 65 a starší, a to převážně ženy. U nezaměstnaných tvořil tento podíl v roce 2020 přes padesát procent (52,9 %). Osob z neúplných rodin s dětmi byla příjmovou chudobou ohrožena téměř třetina (32,4 %) a osob z rodin se třemi a více dětmi necelých 15 %. Další významně ohroženou skupinou jsou jednotlivci ve věku 65 a více let, u nichž míra ohrožení příjmovou chudobou dosáhla 37,4 %.

Přírůstky ohrožených příjmovou chudobou v předchozích několika letech tvořily téměř výhradně jednotlivci starší 65 let, jinými slovy domácnosti, kde žije sám nepracující důchodce. Důkazem toho, že indikátor ohrožení příjmovou chudobou proti roku 2019 o 0,6 procentního bodu poklesl, je skutečnost, že poprvé od roku 2016 zaznamenala skupina domácností jednotlivců nad 65 let pokles počtu ohrožených, a to zhruba o 25 tisíc osob.

Graf 9 Procentní podíly osob ohrožených příjmovou chudobou podle vybraných typů domácností, ČR (2019,2020)

Zatímco hranice ohrožení příjmovou chudobou každým rokem stoupá, míra ohrožení příjmovou chudobou za rok 2020 poklesla. Je to dáno nerovnoměrným rozdělením tempa růstu příjmů, kdy příjmy u 10 procent domácností s nejnižšími příjmy v roce 2019 (na rozdíl od roku předcházejícího) rostly rychleji než u středně příjmových kategorií obyvatel. Souvisí to mimo jiné se zvýšením minimální mzdy a důchodů.

Graf 10 Tempo růstu příjmů u nízkopříjmových a středněpříjmových domácností (2015 – 2020), ČR

Materiální deprivace

Míra materiální deprivace odráží materiální podmínky i vybavenost domácnosti, což je další důležitý prvek při posuzování celkové životní úrovně domácnosti. Za rok 2020 byla hodnota tohoto ukazatele na úrovni 2,4 %, což je o 0,3 procentního bodu méně než v předchozím roce. Míra materiální deprivace má v České republice dlouhodobě klesající tendenci.

Tento ukazatel je založen na sledování celkem 9 položek. Patří mezi ně neočekávaný výdaj, zaplacení týdenní dovolené pro všechny členy domácnosti, vybavenost domácnosti automobilem, pračkou, televizí a telefonem, možnost jíst maso či jeho vegetariánské náhražky každý druhý den, schopnost domácnosti včas hradit pravidelné platby, splátky spojené s bydlením a dostatečné vytápění bytu. Za materiálně deprivované jsou považovány osoby z domácností, které si z finančních důvodů nemohly dovolit alespoň 4 z 9 uvedených položek.

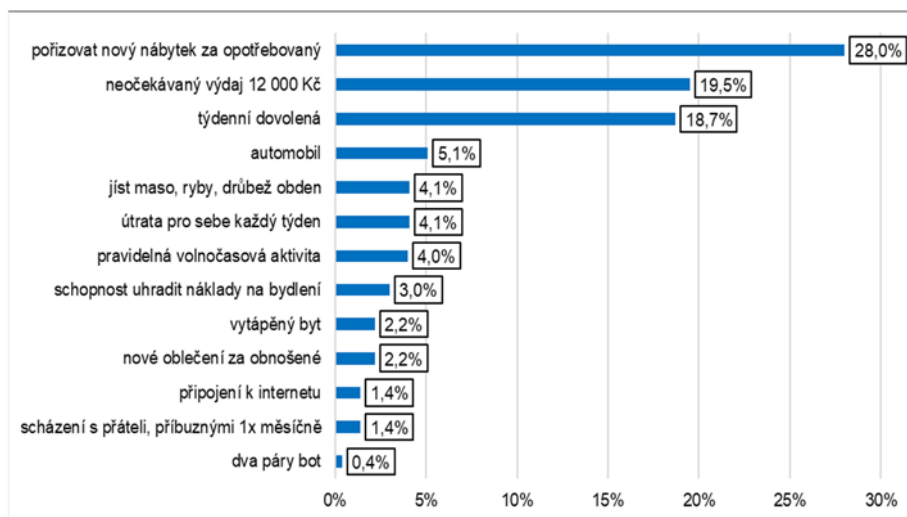

Vzhledem k tomu, že významně ubývalo domácností, které bylo možné považovat za materiálně deprivované, a některé z položek (pračka, televizor, telefon) se v rámci sledování staly marginálními, tj. mohly si je dovolit v podstatě všechny domácnosti, byl tento ukazatel přehodnocen. Upravený indikátor se nyní jmenuje míra materiální a sociální deprivace. Ten počítá s 13 sledovanými položkami, z nichž některé nově řeší i sociální stránku života domácnosti. Jejich seznam kromě některých položek původní materiální deprivace zahrnuje pořízení nového nábytku, věci pro osobní potřebu (obuv, nové oblečení), kontakt s přáteli či příbuznými, placené volnočasové aktivity, útratu určité finanční částky pro vlastní potřebu a připojení k internetu.

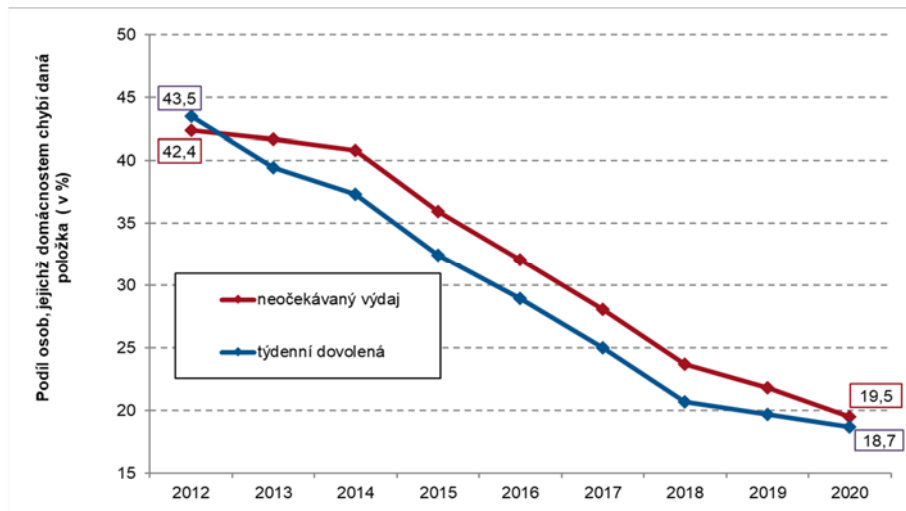
Materiálně a sociálně deprivovanou je osoba, jejíž domácnost si z finančních důvodů nemůže dovolit 5 a více z 13 položek. V roce 2020 dosáhl tento ukazatel hodnoty 5,0 %, tedy o 0,3 procentního bodu nižší než za rok 2019. Téměř dvě třetiny respondentů přitom nebyly deprivovány žádnou položkou.

Graf 11 Podíl osob z domácností, které si z finančních důvodů nemohou dovolit danou položku, ČR, 2020

Při pohledu na jednotlivé položky materiální deprivace je zřejmé, že nejčastěji si domácnosti nemohou dovolit zaplatit pořízení nového nábytku za opotřebovaný (28 %), dále si pak zhruba pětina domácností nemohla dovolit neočekávaný výdaj ve výši 12 000 Kč a týdenní dovolenou.

Graf 12 Vývoj podílu osob z domácností, které si nemohly dovolit danou položku v období 2012 – 2020, ČR

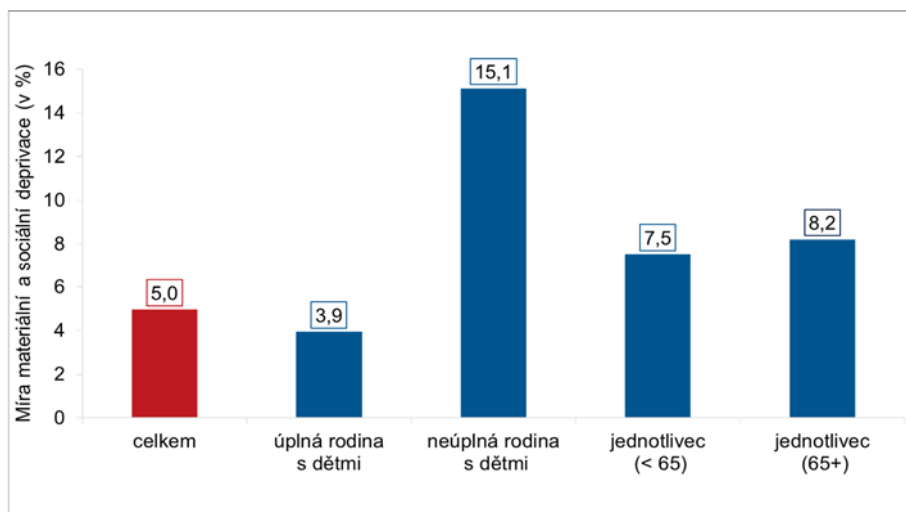

Míra materiální a sociální deprivace se výrazně liší podle složení domácnosti. Nejohroženější skupinou jsou domácnosti tvořené samotným rodičem s jedním či více dětmi a jednotlivci ve věku 65 let a starší.

Naopak jednoznačně nejmenší riziko ohrožení materiální a sociální deprivací ze sledovaných typů domácností hrozí úplným rodinám s dětmi.

Graf 13 Míra materiální a sociální deprivace podle typu domácnosti, ČR, 2020

Pracovní intenzita

Míra nízké pracovní intenzity udává podíl osob žijících v domácnostech, kde je nízké zapojení osob v produktivním věku do pracovního procesu. Hranici tvoří odpracování 20 % celkové pracovní kapacity osob ve věku 18–59 let vyjma studentů. V roce 2020 dosáhla míra nízké pracovní intenzity hodnoty 3,3 % a dlouhodobě má tento ukazatel klesající tendenci.

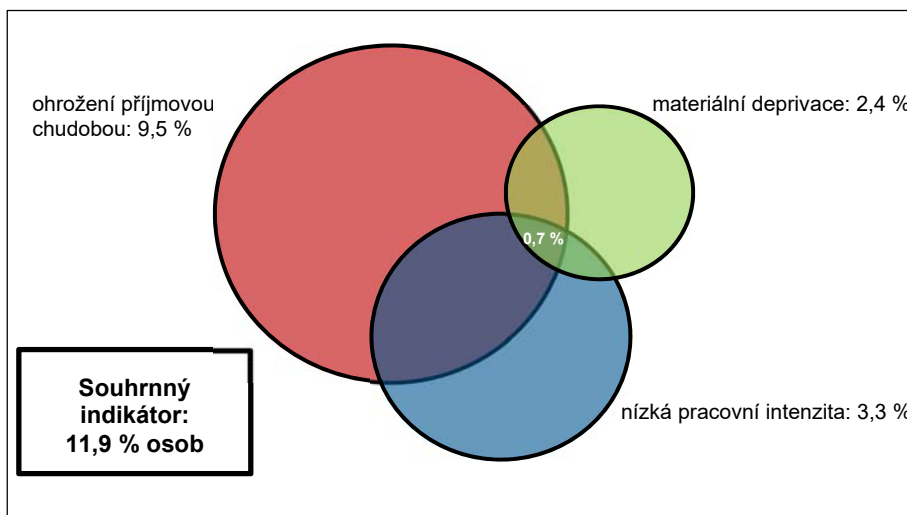
Souhrnný indikátor sociálního vyloučení

Míra ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením je souhrnný indikátor monitorující oblast sociálního vyloučení osob. Zahrnuje osoby, které jsou vystaveny alespoň jednomu ze tří typů rizik - ohrožení příjmovou chudobou, materiální deprivaci nebo žijí v domácnosti s nízkou pracovní intenzitou.

Hodnoty tohoto indikátoru i všech tří dílčích ukazatelů ohrožení pro rok 2020 jsou patrné z následujícího grafu. Podíl osob ohrožených příjmovou chudobou byl na úrovni 9,5 %, podíl materiálně deprivovaných osob byl 2,4 % a podíl osob v domácnosti s nízkou pracovní intenzitou dosáhl 3,3 %. Všem třem typům ohrožení zároveň bylo vystaveno necelých 70 tisíc osob.

Míra souhrnného indikátoru v roce 2020 oproti předchozímu roku poklesla na hodnotu 11,9 %.

Graf 14 Souhrnný indikátor sociálního vyloučení, ČR, 2020

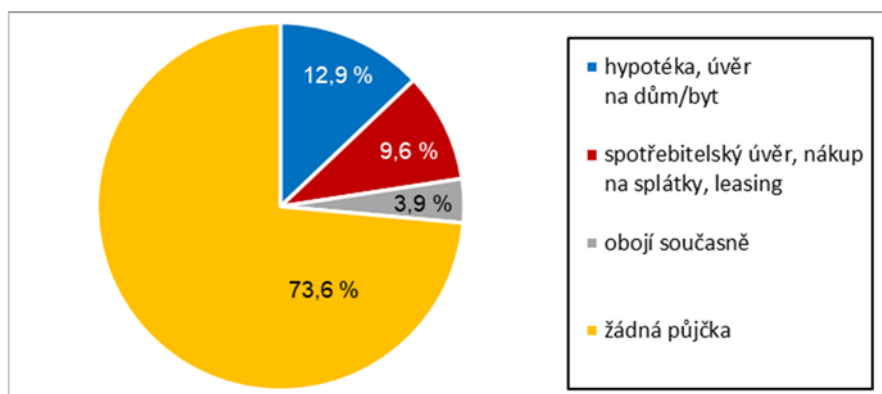

Zadlužení domácností – úvěry, půjčky

Do šetření Životní podmínky 2020 byla začleněna sada dotazů týkajících se zadlužení domácnosti. Předmětem zjišťování bylo, zda má domácnost hypotéku či úvěr ze stavebního spoření na hlavní bydlení (tj. na dům/byt, kde bydlí) a dále, zda má nějakou další půjčku, jako jsou nákupy na splátky, spotřebitelský úvěr, leasing na auto, hypotéka na jinou nemovitost (např. rekreační objekt), či nebankovní půjčky od různých poskytovatelů, dluh na kreditní kartě, půjčka od příbuzných, známých, případně od zaměstnavatele.

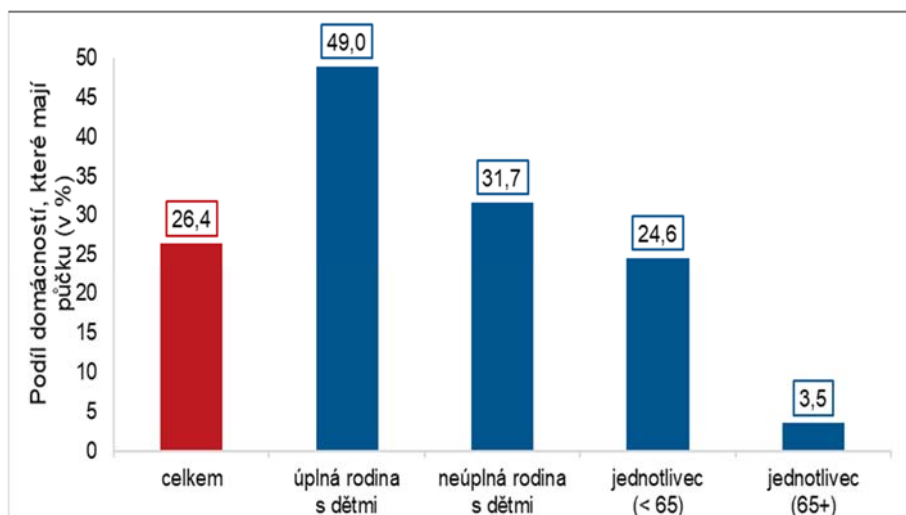
Z výsledků vyplynulo, že hypoteční nebo jiný úvěr na hlavní bydlení má 16,8 % domácností a jakoukoli jinou půjčku přiznalo 13,5 % domácností, přičemž necelá 4 % z nich mají souběh hypotéky a další půjčky.

Graf 15 Druhy úvěrů a půjček, které domácnosti mají (v %), ČR, 2020

Typy zadlužených domácností

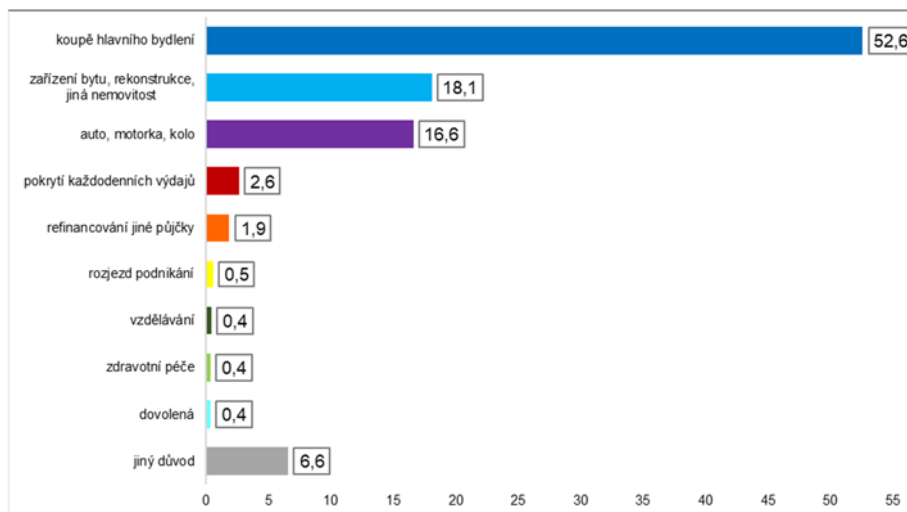
Zhruba polovina úplných rodin s dětmi v České republice má nějakou půjčku či úvěr. Z nich pak má převážná většina hypotéku (36 %) a 13 % jinou půjčku. Také téměř každá třetí neúplná rodina s dětmi si musí půjčovat peníze, ovšem jedná se v nadpoloviční většině o jiný typ půjčky než je hypotéka na vlastní bydlení. Mezi seniory – jednotlivci si půjčku vzalo jen 3,5 % z nich. Obecně lze říct, že napříč věkovými skupinami nebo typy rodin je více jak každá čtvrtá česká domácnost zatížena nějakým dluhem v podobě půjčky.

Graf 15 Podíl jednotlivých typů domácností s půjčkou/úvěrem, ČR, 2020

Účel půjčky

Domácnosti s půjčkou nebo úvěrem uváděly, za jakým účelem si je sjednaly. Z reakcí vyplynulo, že naprostá většina úvěrů se týká pořízení nebo vylepšení bydlení. Každá druhá domácnost (52,6 %) si vzala úvěr na koupi nemovitosti, dalších 18 % si půjčilo peníze na zařízení bytu, nový nábytek či spotřebiče, rekonstrukci a modernizaci interiéru, popř. na pořízení jiné nemovitosti. Třetím nejčastějším důvodem pro úvěrování byla koupě automobilu či motorky, zpravidla se jednalo o leasing, který využívá každá šestá domácnost. Jen naprosté minimum českých domácností si půjčilo peníze na financování dovolené, zdravotní péče či lékařského zákroku nebo na studium. Poměrně velká část dotázaných uvedla, že je k zadlužení přiměly jiné důvody, např. nákup osobní elektroniky (mobil, notebook). Nelze opominout, že existují i rodiny, které si půjčují peníze na pokrytí svých každodenních výdajů, aby vůbec vyžily. Tento důvod uvedlo 2,6 % dlužníků.

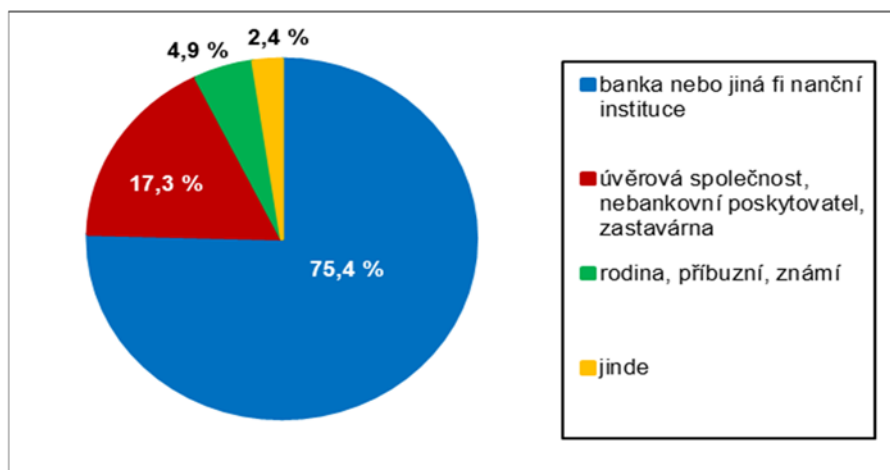

Graf 16 Struktura půjček a úvěrů podle účelu, ČR, 2020

Zdroj půjčky

Při zjišťování kde nebo od koho získala domácnost finanční prostředky tři čtvrtiny respondentů odpověděly, že si sjednali úvěr v bance nebo v jiné finanční instituci. Druhá nejčastější odpověď (17,3 %) se týkala soukromých úvěrových společností (např. Home Credit, Cofidis, Provident, Zonky) jakožto nebankovních poskytovatelů půjček a dále leasingových společností. Bezmála pět procent dotázaných uvedlo, že si půjčili peníze od rodiny, příbuzných, přátel nebo známých, zpravidla na základě osobní domluvy nebo i smlouvy. Jen nepatrná část oslovených vyznačila v dotazníku odpověď jinde, z jiných zdrojů.

Graf 17 Zdroj půjčky/úvěru, ČR, 2020

Závěrem

V tomto textu jsme se pokusili představit Vám nejzajímavější závěry z výběrového statistického šetření *Životní podmínky 2020*. Údaje ze zjišťování tohoto šetření jsou cennou součástí podkladů pro zásadní rozhodnutí v oblasti řízení sociální politiky, nastavení programů začleňování osob ohrožených příjmovou chudobou a sociálním vyloučením a další aktivity především v rámci resortu ministerstva práce a sociálních věcí. Výsledky šetření *Životní podmínky* ukazují, jak se celková sociálně-ekonomická situace země odráží na životě konkrétních typů domácností a významně doplňují často uváděné makroekonomické ukazatele, mezi něž patří především hrubý domácí produkt. Vedle standardní finanční a sociální situace domácností jsme se letos detailněji zaměřili na oblast zadlužení domácností z pohledu rozsahu a účelu půjček a úvěrů.

Podrobné zpracování údajů lze nalézt na webových stránkách ČSÚ. Na adrese <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-odkn922a5> se nachází souhrnná publikace z tohoto šetření za rok 2020. V archivu jsou umístěny také odkazy na publikace z dřívějších let. Vedle toho Český statistický úřad zveřejňuje rovněž informace o metodologii a zpracování dat celého šetření *Životní podmínky*.

